

Ковальов Р.Д.

студент,

Слов'янський коледж транспортної інфраструктури

Лисенко Н.В.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови та літератури,

Донбаський державний педагогічний університет

«МИСТЕЦТВО КОХАТИ» У ТВОРАХ ПИСЬМЕННИКІВ-ЕМІГРАНТІВ

Повість Уласа Самчука «Юність Василя Шеремета» (1946), що задумувалася як художній документ доби, визначить і подальше творче спрямування письменника – зображувати проблеми буття національної людини у ворожому для неї світі. Прагнення дати правдиву панорамну картину окупованої поляками Волині, ідеологічних шукань української гімназійної молоді 20-х рр., її побуту тісно поєднано з провідною течією повісткування: проблемою виходу українського селянина в світ культури. Тип української людини, представлений образом Василя Шеремета, – це тип модерного, рефлексуючого українця. Модерні риси свого нового героя автор наголошує таким чином: «Він думає, мов проклятий. У нього безліч думок» [5, с. 80]. На зламі епох твориться «нова верства людей», а тому завданням письменника стає показ ренесансного героя, справжнього діяча, мужа, що прагне пересотворити світ. Невипадково автор, намагаючись донести дух часу, вдається до міфологічного сюжету про Сотворіння Світу: «Це не було небо, це був простір від початку і кінця з туманними завоями, вируванням безформенного мороку, щось подібне до Біблійного хаосу, коли земля була невлаштована і Дух Божий носився над нею» [5, с. 16]. Письменник-реаліст не обмежується зображенням життя у формі самого життя, а включає елементи символіки, міфотворення, оскільки перед ним стоїть завдання показати український світ незмірно складнішим, ніж він був у часи Нечуя-Левицького та Івана Франка. Виступаючи в ролі літописця «времени лютого», Улас Самчук основну увагу акцентує на суб'єктах епохи, свідчить про «людей виняткових», про українців «як окремої історично діючої духовності», що спричинили постання великих апокаліптичних подій. Висуваючи як ідеал для української людини європейську культуру, письменник утверджує героя діяльного, творчо спроможного, модерно сексуального. Сексуальність як концепт модерності стає характерною рисою нового героя, еротична поведінка якого не просто є іншою, а свідчить про нову (активізовану) чуттєвість.

У повісті «Старший боярин» Т. Осьмачка прагне показати українське село напередодні революційного апокаліпсису [4]. Проте соціальні конфлікти окреслені схематично. У селі проживають багатші й бідніші, але не йдеться про експлуатацію. Тут ведеться невидима війна між отцем Діяковським і містичним чоловіком-чортом Маркурою Пупанем. Сюжетна лінія

розгортається на основі банального любовного трикутника: головний герой Гордій Лундик закохується в чужу наречену й викрадає її з-під вінця. Боротьба Лундика з нареченим Харлампієм Пронем також немає соціального забарвлення, вони просто суперники, що змагаються між собою за дівчину. Отже, сюжетна напруга обумовлена пристрастним коханням Гордія Лундика, який з'являється в село напередодні чужого весілля. Оповідь розгортається динамічно й авантюрно: Харлампій Пронь вдається до вбивства тітки Лундика, а Лундик втікає до стихійних месників-козаків, які нагадують романтичних героїв. Порвавши з двома войовничими женихами, дівчина переховується у монастирі, звідти її визволяє пристрастний Лундик. Щасливий кінець непереконливо розв'язує цей авантюрний сюжет.

Під час мурівського періоду Косач видруковує оповідання «Ноктюрн b-moll» та повість «Еней і життя інших». В оповіданні «Ноктюрн b-moll» національна проблематика реалізується через насичений культурний контекст. Психологія фашизму і культура – один із провідних конфліктів твору – розв'язується через драматичну ситуацію двох героїв: кохання німця Гельмута та українки Роми. Гельмут постає перед читачем, з одного боку, витонченим естетом, скрипалем з тонкими музичними пальцями, з принадною мужністю, причетністю до високої культури (з українською дівчиною він говорить про Штрауса, Шопена, Ліста, Шіллера, Вагнера, Бетховена, Ніцше), а, з іншого, органічним садистом, якому приносять насолоду людські страждання. Увесь твір написаний, як «музична барка», що пливе у страшну й химерну невідомість. «Ноктюрн» у назві твору (з французької – «нічний») відсилає до невеличкої ліричної інструментальної п'єси, яка виконувалася у вечірні сутінки або вночі. Оповідання відтворює гнітючий та химерний настрій ночі, що опозиційно формується у двох просторах: у кімнаті, де сидить Рома й слухає музику, та катівні, де править фашист Гельмут. Роздвоєність Гельмута символічно відображає роздвоєність німецької людини, яка потрапила під вплив фашистської ідеології. «Ми хочемо бути страшні, але ми не страшні, – сповідається Гельмут. – Бог нам дав пророка Ніцше, але він говорив до маленьких людей, до надто людяних людей, і ми все взяли на віру, застаючись у душі Вертерами» [2, с. 183]. Вертер – як фатальна, сентиментальна емоційність, і Ніцше – як пророк надлюдини, ці дві сутності змішалися у маніакально-сентиментальному естві Гельмута.

Розірваність, розколотість, суперечливість людської сутності передається через таке химерне парування: одна частина прагне єднання, творчості, Еросу, друга – руйнації, знищення, Танатосу. Психологія роздвоєння стає наскрізною для художнього пізнання І. Костецького [3]. У п'єсі «Спокуси несвятого Антона» знову діють «персонажі-пари», однак тепер мова йде про родову гендерну пару (Валентин-Валентина, Антон-Антоніна). Вихолощення традиційної драматичної структури має передати феномен спустошення, розпаду людського «я», його відірваність од реального життя, в цілому передати буття як повний абсурд. Основна проблема, яка об'єднує «Дійство про велику людину» з двома попередніми п'єсами, це пошуки смислу

існування індивідуальної людини. В основі драматичної дії акт абсурдний, міфологічний, а саме – творення Великої Людини.

Окремий епізод модернізму В. Петрова-Домонтовича становить інтелектуальна еротика, що інтригує відсутністю модерної тілесності та традиційної еротичності: напруженість бажання обертається в абстракцію, оскільки реальне бажання знищується, стає неможливим фізично, створюється його метафізична проекція [1].

Любов цікавила письменників-емігрантів як складний феномен людського життя, філософія почуття, а також сексуальність у значно глибшому сенсі й відвертішому змалюванні, ніж їхніх попередників. Майстри слова у своїх художніх творах підносили почуття кохання на рівень мистецтва. Для них кохання – це спосіб пізнання себе самого в часі і просторі, дослідження чужої, а також і власної душі, і як результат цього пізнання – досягнення особистої самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Домонтович В. Без ґрунту / Ред. рада В. Шевчук. – К.: Вид-во «Гелікон», 2000. – 520 с.
2. Косач Ю. Ноктюрн b-moll // Проза про життя інших: Юрій Косач: тексти, інтерпретації, коментарі / Упоряд. В. Агеєва. – К.: Факт, 2003. – С. 173-188.
3. Костецький І. Близнята ще зустрінуться // Близнята ще зустрінуться. Антологія драматургії української діаспори. – Київ – Львів: Час, 1997. – С. 189-251.
4. Осьмачка Т. Поезії. Повісті: Старший боярин; Ротонда душоубців. – К.: Наук. думка, 2002. – 424 с.
5. Самчук У. Юність Василя Шеремети: Роман. – Мюнхен: Прометей, 1947. – Т. 1. – 156 с. – Т. 2. – 165 с.

Мартакова А.В.

аспірант,

Науковий керівник: Маленко О.О.

доктор філологічних наук, професор,

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

КАЛІГРАМА ЯК ГРАФІЧНА ІГРЕМА В ПОЕЗІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПОСТМОДЕРНУ

Українська лінгвопоетика кінця ХХ – початку ХХІ ст. перебуває під тотальним впливом естетики, світогляду, дійсності постмодерну, що позначилося й на науковій рецепції поетичних текстів української літератури означеного періоду. «Основним, що рухає постмодені рефлексії, є заперечення усталених догм, канонів, міфів як чинників певного світопорядкування» [5, с. 390]. Саме заперечення усталених догм, канонів, міфів і творення цілком